

ORD OM ORD

Mange ord i språket vårt har en opprinnelse som for lengst er glemt, og ofte kan vi heller ikke uten videre tenke oss til hva ordene egentlig betyr. Vi håper leserne vil finne glede i en spalte der vi vil ha små epistler om ord vi bruker til daglig, men som de færreste av oss kan forhistorien til. I denne spalten er det mer enn ønskelig med innlegg fra leserne. Det sitter vel kolleger rundt om i landet med kunnskap på feltet, og her får de altså muligheten til å utfolde seg for et bredt publikum!

Amazonas

Kan navnet på verdens mest fiskerike og vannrike elv ha noe med et medisinsk uttrykk å gjøre? Smak på ordet! Ta bort en a: mazo... Hvilket organ har et navn som minner? Obs: Forsøk på å finne en synlig likhet mellom elva og organet er et blindspor!

Etter at spanjolene inntok denne delen av Brasil fikk elva det spanske navnet Rio Santa Maria de la Mar Dulce (St. Marias elv til havet det milde, vennlige). Noe senere fikk elva sitt nåværende navn av den spanske eventyreren Francisco Orellana som kjempet mot tapuyrene i 1541. Kvinnene i denne stammen deltok i kampene sammen med mennene, og dette minnet ham om amasonene i gresk mytologi, et krigersk folk av bare kvinner. Disse kvinnene hadde omgang med menn bare en gang i året (snakker om å ta «skjeen» i egen hånd!). Guttebarn født som følge av dette, drepte man umiddelbart mens pikene fikk vokse opp. Hvor de etterhvert hentet menn fra når de hadde behov for dem den ene gangen i året sier historien intet om. Amasonene deltok bl a i trojanerkrigen. De var dyktige bueskyttere, og nå nærmer vi oss forklaringen på ordet Amazonas. Kvinnebrystet er jo med sin sentrale beliggenhet en hemske for dem som vil bli gode bueskyttere, og amasonene brant eller skar av sitt høyre bryst for å kunne spenne buen bedre (se nederst til høyre på bildet). Mazos, senere mastos er gresk og betyr bryst. Amasone er altså en uten (a) bryst. Kvinnelige krigere har så fått betegnelsen amasoner, enten de stilte med et eller to bryst.

Ordet mamma kan være avledet av ordet for kvinnebryst, det er jo ved mors bryst barnet for første gang sanser hva en mamma etter naturens lover kan gi av trygghet og betingelsesløs kjærlighet. Mange mener imidlertid at ordet mamma er oppstått fordi det består av de første lydene et barn klarer å lage og som da av foreldrene oppfattes som det første ordet barnet bevisst uttaler. Pappa skal da ha oppstått på samme vis. Kanskje har det seg da slik at ordet for kvinnebryst er en avledning av ordet mamma? Amme er et ord man regner som et «barneord» for den som faktisk gav barnet bryst (i endel tilfeller var jo ikke det barnets biologiske mor). På oldnorsk betød «amma» bestemor, kanskje fordi hun hadde mer tid til kos og dermed ofte fungerte som barnets «kose»-mamma?

Jannike Reymert

Kilder:

Johan H. Rossbach: Polydoras bok. Pax forlag AS, Oslo, 1997.

Hjalmar Falk og Alf Torp: Etymologisk ordbog. Bjørn Ringstrøms Antikvariat. Oslo, 1994.

